

The background of the entire cover is an abstract, painterly composition. It features dynamic, horizontal streaks and swirls of color. The primary colors are various shades of blue, ranging from deep navy and indigo at the bottom to lighter, more vibrant cerulean and sky blue at the top. Interspersed within these blue flows are streaks of bright yellow and gold, which appear to catch the light, giving the impression of sunbeams or fire moving through water. The overall texture is fluid and energetic, with visible brushstrokes or paint splatters contributing to a sense of movement and depth.

СПАРТАК АЙТОВ

СУЧАСНА
ФІЛОСОФІЯ
ІСТОРІЇ:

ІСТОРИЧНО-
АНТРОПОЛОГІЧНИЙ
ГОРИЗОНТ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

СПАРТАК ШАЛВОВИЧ АЙТОВ

**СУЧАСНА
ФІЛОСОФІЯ
ІСТОРІЇ:
ІСТОРИЧНО -
АНТРОПОЛОГІЧНИЙ
ГОРИЗОНТ**

Дніпро • ЛІРА • 2018

Рецензенти:

Висоцька Ольга Євгенівна, доктор філософських наук, доцент, завідувач кафедри філософії КЗВО «Дніпровська академія безперервної освіти» ДОР»;

Окороков Віктор Броніславович, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Рекомендовано до друку вченою радою Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Протокол № 5 від 25 жовтня 2018 року

А 36 Айтов С. Ш.

Сучасна філософія історії: історично-антропологічний горизонт: монографія. – Дніпро: ЛІРА, 2018. – 368 с.

ISBN 978-966-981-096-0

Досліджується виникнення і становлення історично-антропологічного аспекту сучасних філософсько-історичних студій. У роботі відтворено та осмислено західну й східноєвропейську моделі гуманітарного виміру модерних філософсько-історичних концепцій. Проаналізовано вплив людиновимірних площин студій у сфері філософії історії на динаміку історіософії та філософії культури, та особливості і зміст процесів історико-культурної динаміки. У праці сформовано концептуальний образ прогностичного зрізу гуманітарних аспектів сучасної філософії історії у царині розуміння соціокультурних процесів через посередництво дослідження когнітивних взаємодій перших із соціогуманітарними науками та осмислення їх культурно-онтологічного потенціалу.

Для фахівців з філософії історії, соціальної філософії, історичної антропології, «глобальної історії», теорії і методології історії та усіх, хто цікавиться зазначеними науками.

УДК 930.1+1:316.3[(4)]

ISBN 978-966-981-096-0

© С. Ш. Айтов, 2018

© ЛІРА, 2018

*Цю працю автор присвячує
світлій пам'яті своєї матері
Айтової Алли Леонідівни*

*Автор висловлює щиру подяку
за допомогу у роботі та підтримку
Харченко Ірині Олександрівні,
Коваленку Володимирові Олександровичу,
Гурі Олександрові Вікторовичу,
Акульшину Валентинові Сергійовичу.*

З М І С Т

Вступ.....	6
 РОЗДІЛ І	
СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ ІНТЕНЦІЇ І ВИМІРИ ФІЛОСОФІЇ ІСТОРИЧНОГО ПІЗНАННЯ: ГЕНЕТИЧНИЙ ЗРІЗ.....	11
1.1 Соціально-гуманітарні інтенції сучасного філософського знання.....	13
1.2 Філософія історичного пізнання: виникнення і формування соціально-гуманітарних вимірів.....	77
1.3 Динаміка розвитку соціально-гуманітарних інтенцій і вимірів сучасної філософської думки.....	110
Висновки до розділу 1.....	121
 РОЗДІЛ ІІ	
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОБРІЇ ІСТОРИЧНО-АНТРОПОЛОГІЧНОГО ГОРИЗОНТУ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФІЇ ІСТОРІЇ: ГЕОКУЛЬТУРНИЙ ЗРІЗ «ЗАХІД-СХІД».....	127
2.1 Особливості західних моделей філософсько- історичного знання: історично-антропологічний аспект	129
2.2 Суттєві риси східноєвропейських версій суспільних та людських вимірів філософсько- історичних студій	187
Висновки до розділу 2.....	214

РОЗДІЛ ІІІ

ФЕНОМЕН ІСТОРИЧНОЇ ДИНАМІКИ:**ТИПОЛОГІЧНИЙ ЗРІЗ.....217**

- 3.1 Антропологічна спрямованість історичного процесу у рефлексивному полі сучасного історіософського знання219
- 3.2 Багатовимірність гуманітарних аспектів історико-культурних процесів241
- Висновки до розділу 3.....278

РОЗДІЛ ІV

РОЗВИТОК СОЦІОГУМАНІТАРИСТИКИ У ПРОСТОРІ**РОЗУМІННЯ ІСТОРІЇ: ПРОГНОСТИЧНИЙ ЗРІЗ.....281**

- 4.1 Когнітивний потенціал історичної антропології як сучасної філософії історії: виклики міждисциплінарності283
- 4.2 Культурно-онтологічний потенціал суспільних та гуманітарних аспектів сучасної філософії історії306
- Висновки до розділу 4.....325

Післямова.....328**Список використаних джерел332**

ВСТУП

Сучасні суспільно-культурні відносини та наукова динаміка характеризуються швидким розвитком природничих, точних та технічних наук. Їхня динаміка підпорядковується й спрямовується складними процесами утворення глобальної техносфери та розповсюдженням інституцій постіндустріального суспільства. Разом з тим, розвій філософії соціально-гуманітарних наук, історичного пізнання є значно менш інтенсивним й частіше зустрічає нерозуміння з боку технічно орієнтованих спільнот.

Очевидно, що без позитивного впливу на соціум наук про суспільство, людину та минуле, суспільство не зможе виконати навіть завдання підтримати високі темпи росту науково-технічного прогресу. Адже формування інноваційного, творчого мислення є неможливим без досвіду філософської рефлексії, осмислення проблем суспільної динаміки та історичного розвитку. Аналіз генези, сутності, перспектив як динаміки історичних процесів, так і історичних наук відбувається в інтелектуальному просторі філософії історії. Сучасна філософія історії об'єктивно потребує осмислення суспільних та культурно-гуманітарних вимірів процесів, які розвивались у минулому, та суб'єктів їх багатоаспектного розвитку. Зазначеним когнітивним вимогам відповідає низка модерних історичних наук, зокрема, соціальна історія, «історія ментальностей», «мікроісторія» та історична антропологія.

Ця остання є наукою, яка вивчає весь спектр проявів людської життєдіяльності у минулому, світобачення, світогляд та форми соціально значущої поведінки індивідуумів і суспільств минулого, є важливим когнітивним, «розуміючим» елементом як історії, так і соціогуманітаристики в цілому. Вона має значення системоутворювального елементу всієї системи історичного і, значною мірою, соціогуманітарного

пізнання. Отже, без розуміння змісту та когнітивного значення цієї дисципліни для розвитку філософії історії та кластеру соціально-гуманітарних дисциплін неможливо повністю ефективно проводити дослідження з історичної та суміжних з нею суспільних наук, а також застосовувати отримані знання для успішного соціально-культурного розвитку.

Осмилення історично-антропологічного горизонту сучасної філософії історії та його впливу на інтелектуальний простір історичного пізнання та соціогуманітаристики, їхню наукову динаміку не отримали адекватних когнітивній значущості та пізнавальному потенціалу досліджень. Роль цього напряму в універсумі філософії історії філософською думкою та соціально-гуманітарними науками фактично не аналізувалася й не осмислювалася.

Таким чином, дослідження зазначеного проблемного поля є актуальним як для філософії, так і для історичної думки та соціогуманітаристики. Когнітивна спрямованість цієї роботи визначається наявністю тих наукових проблем історично-антропологічного горизонту сучасної філософії історії, які лишилися поза увагою філософів, істориків науки, історіографів. До кола цих проблем відносяться питання когнітивних та соціокультурних чинників динаміки історичного пізнання та історичного процесу, реконструкції їхніх широких інтелектуальних взаємодій із філософськими науками та соціогуманітарними дисциплінами, осмилення можливостей впливу гуманітарних вимірів модерної філософії історії на процеси розвитку сучасного суспільства.

Для вирішення зазначеної наукової проблематики слід створити «сміслові координати», які визначатимуть зміст та межі когнітивного простору цього дослідження. Перша «смістова координата» являє собою визначення соціально-гуманітарної спрямованості сучасного філософського пізнання, значущості «людиновимірних» аспектів історичної науки та концептуалізації останніх у теоріях філософії історії. Змістом другої є розуміння геокультурних особливостей історично-антропологічних аспектів сучасної філософії історії. Третя знаходить прояв у осмиленні «людиновимірних» площин історичної динаміки через студії широкої різноманітності історико-культурних процесів у типологічному зрізі. Четверта визначається постнекласичними умовами існування сучасного філософсько-історичного пізнання, які є наслідком чинників невизначеності та «флуктуативності» модерної соціально-культурної

динаміки. Остання може бути адекватно досліджена та осмислена за допомогою застосування когнітивних підходів, властивих історично-антропологічному горизонту сучасної філософії історії.

Таким чином, виходячи, з одного боку, з об'єктивної необхідності заповнення зазначених вище когнітивних лакун, а з іншого, враховуючи наведені «смыслові координати» дослідження, метою цієї роботи є критичне осмислення і концептуалізація генетичних, геокультурних, типологічних, прогностичних аспектів історично-антропологічного горизонту сучасного філософсько-історичного пізнання. Досягнення зазначеної мети визначає постановку та вирішення наступних наукових завдань:

- проаналізувати генетичний зріз соціально-гуманітарних вимірів сучасної філософії історії у просторі модерних філософського знання та концепцій наук про людину через посередництво вивчення: по-перше, соціально-гуманітарних інтенцій сучасного філософського пізнання; по-друге, створення і формування суспільних та «людиновимірних» аспектів філософії історичного пізнання; по-третє, динаміки розвитку суспільно-гуманітарних інтенцій та вимірів сучасної філософської думки;
реконструювати та визначити когнітивний зміст геокультурного зрізу «Захід-Схід» історично-антропологічного горизонту сучасної філософії історії через концептуалізацію: по-перше, особливостей західноєвропейських моделей суспільних та «людиновимірних» аспектів філософсько-історичного пізнання; по-друге, сутнісних рис східноєвропейських версій соціальних та гуманітарних площин філософсько-історичних студій;
осмислити типологічний зріз складних процесів історичної динаміки через посередництво аналізу: по-перше, антропологічної спрямованості історичного процесу у рефлексивному полі сучасного історіософського знання; по-друге, особливостей і змісту багатовимірних процесів історико-культурної динаміки;
сформувати концептуальний образ прогностичного зрізу гуманітарних площин сучасної філософії історії у просторі аналізу суспільно-культурної динаміки внаслідок дослідження

та осмислення: по-перше, когнітивних міждисциплінарних підходів сучасних філософсько-історичних студій у науковому діалозі із соціогуманітарними дисциплінами; по-друге, культурно-онтологічного потенціалу суспільних та «людиновимірних» аспектів модерних філософсько-історичних студій.

Ці завдання обумовили структуру монографії, яка складається із чотирьох розділів. Список використаної літератури містить 440 позицій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аверинцев С. С. Культурология Йохана Хейзинги / С. С. Аверинцев // Вопросы философии. – 1969. – №3. – С. 169–175.
2. Агасси Дж. Революция в науке – отдельные события или перманентный процесс? / Дж. Агасси; [пер. с англ.] / Современная философия науки. Знания, рациональность, ценности в научных трудах мыслителей Запада. – М.: Наука, 1996. – С. 136–153.
3. Агацци Э. Переосмысливая историю науки сегодня / Э. Агацци; [пер. с англ.] // Вопросы философии. – 2009. – №1. – С. 40–52.
4. Адорно Т. К логике социальных наук / Т. Адорно; [пер. с нем.] // Вопросы философии. – 1992. – №10. – С. 76–86.
5. Айтов С. Ш. Глобализация и цивилизационная динамика: культурно-антропологический аспект / Спартак Шалвович Айтов // Вісник ДНУ. Серія: історія і філософія науки і техніки. – 2006. – №5. – С. 31–35.
6. Айтов С. Ш. Елементи когнітивної парадигми історичної антропології у науковій творчості Й. Гойзінги / Спартак Шалвович Айтов // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2013. – Вип. 663–664. – С. 36–41.
7. Айтов С. Ш. Історична антропологія, європоцентризм та соціально-культурні аспекти процесів глобалізації / Спартак Шалвович Айтов / Філософія і соціологія в контексті сучасної культури. – Д.: Пороги, 2009. – С. 20–28.
8. Айтов С. Ш. Історична антропологія і освіта в просторі глобалізації та інформаційне суспільство в контексті сучасної культури. / Спартак Шалвович Айтов / Філософія і соціологія в контексті сучасної культури. – Д.: Пороги, 2007. – С. 7–12.

9. Айтов С. Ш. Исторична антропологія і соціально-антропологічні аспекти географічної науки / Спартак Шалвович Айтов / Філософія і політологія в контексті сучасної культури. – Д.: Вид-во ДНУ. – 2010. – С. 28–37.

10. Айтов С. Ш. Исторична антропологія та гуманітаризація вищої школи / Спартак Шалвович Айтов / Філософія і соціологія в контексті сучасної культури. – Д.: Вид-во ДНУ. – 2008. – С. 57–62.

11. Айтов С. Ш. Исторична антропологія та сучасне соціально-гуманітарне пізнання / Спартак Шалвович Айтов // Вісник Дніпропетровського Національного Університету. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія. – 2008. – Вип. 18. – С. 20–28.

12. Айтов С. Ш. Исторично-антропологічні епістемологічні підходи у філософії культури Й. Гойзінги та розвиток історичної антропології і філософії науки / Спартак Шалвович Айтов // Вісник Дніпропетровського Національного Університету. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія. – 2011. – Т. 19. – №9/2. – С. 35–41.

13. Айтов С. Ш. Историческая антропология в пространстве социально-гуманитарных наук/ Спартак Шалвович Айтов // Грані. – 2008. – №1. – С. 51–54.

14. Айтов С. Ш. Историческая антропология и этническая психология: когнитивный диалог / Спартак Шалвович Айтов // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Історія і філософія науки і техніки. – 2005. – №1. – С. 32–37.

15. Айтов С. Ш. Историческая антропология как элемент системы образования и социокультурной идентичности информационного общества/ Спартак Шалвович Айтов // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія. – 2007. – Вип. 16. – С. 49–54.

16. Айтов С. Ш. Когнітивні аспекти сучасної філософії історичного пізнання / Спартак Шалвович Айтов // Антропологічні виміри філософських досліджень. – 2014. – Вип. 5. – С. 103–108.

17. Айтов С. Ш. Когнітивний діалог східноєвропейської філософії першої половини ХХ ст. та методологічні підходи історичної антропології / Спартак Шалвович Айтов // Антропологічні виміри філософських досліджень. – 2015. – Вип. 8. – С. 106–110.

18. Айтов С. Ш. Когнітивні чинники розвитку історичної антропології / Спартак Шалвович Айтов // Вісник

Дніпропетровського університету. Серія: Історія і філософія науки і техніки. – 2010. – №1/2. – С. 38–41.

19. Айтов С. Ш. Розвиток української та західноєвропейської історичних наук та генеза історичної антропології / Спартак Шалвович Айтов // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Історія і філософія науки і техніки. – 2013. – Вип. 21. – С. 44–48.

20. Айтов С. Ш. Соціально-гуманітарні виміри когнітивної динаміки сучасної філософії історії / Спартак Шалвович Айтов // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Історія і філософія науки і техніки. – 2017. – Вип.25. – С. 38–43.

21. Айтов С. Ш. Семиотические категории текст, контекст, реконструкции прошлого в историко-антропологических и историко-культурных исследованиях Ю. М. Лотмана / Спартак Шалвович Айтов // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Історія і філософія науки і техніки. – 2008. – №1/2. – С. 45–51.

22. Айтов С. Ш. Соціально-політичні та соціокультурні чинники розвитку історичної антропології у ХХ – на початку ХХІ ст. / Спартак Шалвович Айтов // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія. – 2010. – №9 1/2. – С. 3–9.

23. Айтов С. Ш. Творчість М. Блока та М. С. Грушевського і становлення підходів історичної антропології у 1920-х роках / Спартак Шалвович Айтов // Борисфен. – 2004. – №12. – С. 24–25.

24. Айтов С. Ш. Українознавчі дослідження М. С. Грушевського і етнологічна концепція Л. Леві-Брюля / Спартак Шалвович Айтов // Борисфен. – 2006. – №6. – С. 24–25.

25. Айтов С. Ш. Українські історичні дослідження кінця ХІХ – початку ХХ ст. у контексті підходів філософсько-історичного та історично-антропологічного пізнання / Спартак Шалвович Айтов // Гуманітарний журнал. – 2007. – Зима-Весна. – С. 110–113.

26. Айтов С. Ш. Філософія культури М. М. Бахтіна: історично-антропологічні виміри / Спартак Шалвович Айтов // Антропологічні виміри філософських досліджень. – 2013. – Вип. 3. – С. 52–61.

27. Айтов С. Ш. Філософія науки К. Поппера: історично-антропологічні елементи методології / Спартак Шалвович Айтов // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Історія і філософія науки і техніки. – 2014. – Т. 22. – №1/2. – С. 45–49.

28. Айтов С. Ш. Философия истории и развитие когнитивных подходов исторической антропологии / Спартак Шалвович Айтов // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія. – 2013. – Вип. 22. – С. 92–97.

29. Айтов С. Ш. Философские науки, историческая антропология и изучение социально-культурного феномена интеллигенции / Спартак Шалвович Айтов // Грані. – 2008. – №4. – С. 38–41.

30. Айтов С. Ш. Філософсько-історична методологія Ф. Броделя у контексті історичної антропології / Спартак Шалвович Айтов // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Історія і філософія науки і техніки. – 2014. – Т. 22. – №4. – С. 38–41.

31. Айтов С. Ш. Філософсько-наукові концепції І. Лакатоса та Ст. Тулміна: когнітивна взаємодія з історичною антропологією / Спартак Шалвович Айтов // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Історія і філософія науки і техніки. – 2016. – Т. 24. – С. 27–31.

32. Айтов С. Ш. Цивилизационные и историко-антропологические аспекты «греческого чуда» / Спартак Шалвович Айтов // Антропологічні виміри філософських досліджень. – 2013. – Вип. 4. – С. 26–32.

33. Айтов С. Ш. Эпистемологические основы развития исторической антропологии и литературоведческие исследования второй половины XX в. / Спартак Шалвович Айтов // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Історія і філософія науки і техніки. – 2007. – №5. – С. 49–53.

34. Айтов С. Ш. Епістемологічний розвиток історичної антропології і філософія історії / Спартак Шалвович Айтов // Грані. – 2007. – №2. – С. 51–54.

35. Алоян Р. Г. Значение в языке. Философский анализ / Р. Г. Алоян. – М.: Наука, 1985. – 255 с.

36. Андреев Ю. В. Цена свободы и гармонии / Ю. В. Андреев. – СПб.: Алейтейя. – 1999. – 400 с.

37. Антонович В. Б. Три національні типи народні [Текст] / В. Б. Антонович / Моя сповідь. Вибрані історичні твори. – К.: Либідь. – 1995. – С. 90–102.

38. Ариес Ф. Возрасты жизни / Ф. Ариес [пер. с фр.] / Философия и методология истории. – М.: Прогресс, 1977. – С. 216–245.

39. Арон Р. Введение в философию истории / Р. Арон. Избранное: введение в философию истории; [пер. с фр.]. – М. – СПб.: Университетская книга, 2000. – С. 215–524.
40. Арон Р. Критическая философия истории / Р. Арон. Избранное: введение в философию истории; [пер. с фр.]. – М. – СПб.: Университетская книга, 2000. – С. 7–213.
41. Аршинов В. И. Послесловие. Естествознание и развитие диалога в прошлом, настоящем и будущем / В. И. Аршинов и др. / Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса. Новый диалог человека с природой. – М.: Прогресс, 1986. – С. 408–423.
42. Афанасьев Ю. А. Ведущее направление французской историографии / Ю. А. Афанасьев / Современная зарубежная немарксистская историография / под ред. Б. Г. Могильницкого. М.: Наука, 1989. – 505 с.
43. Ахутин А. В. Как возможна научная революция? / А. В. Ахутин / Традиции и революции в истории науки / Отв. ред. П. П. Гайденко. – М.: Наука, 1991. – С. 83–105.
44. Бажанов В. А. Диалектические основания творчества И. Лакатоса / В. А. Бажанов // Вопросы философии. – 2008. – №9. – С. 147–156.
45. Барг М. А. Книга, ставшая классикой / М. А. Барг, Дэвис Н. Возвращение Мартена Герра. – М.: Прогресс, 1990. – С. 184–207.
46. Барт Р. История или литература / Р. Барт. Избранные работы: семиотика, поэтика; [пер. с фр.]. – М.: Прогресс, 1989. – 615 с.
47. Барт Р. Основы семиологии / Р. Барт; [пер. с фр.] / Структурализм: «за» и «против». – М.: Прогресс, 1975. – 468 с.
48. Барт Р. Предисловие из книги «О Расине» / Р. Барт. Избранные работы: семиотика, поэтика; [пер. с фр.]. – М.: Прогресс, 1989.
49. Баткин Л. М. Смех Панурга и философия культуры / Л. М. Баткин / Михаил Бахтин: Proetcontra. Антология. – Том 1. – М.: РХГУ. – 2001. – С. 398–412.
50. Бахтин М. М. Дополнения и изменения к «Рабле» / М. М. Бахтин. – Собр. соч. в семи томах. – Т4 (1). – М.: Языки славянских культур, 2008. – С. 681–479.
51. Бахтин М. М. К философским основам гуманитарных наук / М. М. Бахтин. – Собр. соч. в семи томах. – Т. 5. – М.: Языки славянских культур, 2000. – С. 7–13.
52. Бахтин М. М. Проблема текста в лингвистике, филологии и других гуманитарных науках. Опыт философского

анализа / М. М. Бахтин. – Эстетика словесного творчества. – М.: Наука, 1986. – С. 297–326.

53. Бахтин М. М. Рабле и Гоголь / М. М. Бахтин. – Собр. соч. в семи томах. – Т. 4 (2). – М.: Языки славянских культур, 2010. – С. 509–522.

54. Бахтин М. М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура Средневековья и Ренессанса / М. М. Бахтин. – М.: Художественная литература, 1965. – 454 с.

55. Бенн Э. Одежды для Клио / Э. Бенн; [пер. с англ.]. – М.: Канон, 2011. – 303 с.

56. Бессмертный Ю. Л. «Анналы»: переходный этап? / Ю. Л. Бессмертный / Одиссей. 1991. – М.: Наука, 1991. – С. 7–24.

57. Бессмертный Ю. Л. В поисках новых решений / Ю. Л. Бессмертный / Человек в кругу семьи. Очерки по истории частной жизни в Европе до начала Нового Времени / под ред. Ю. Л. Бессмертного. – М.: РГГУ, РАН, 1996. – С. 11–19.

58. Бессмертный Ю. Л. Жизнь и смерть в Средние века. Очерки демографической истории Франции / Ю. Л. Бессмертный. – М.: Наука, 1991. – 236 с.

59. Бессмертный Ю. Л. Иная история / Ю. Л. Бессмертный / Казус, 2000. – М.: РГГУ, РАН, 2000. – С. 165–178.

60. Бессмертный Ю. Л. Предисловие / Ю. Л. Бессмертный / Человек в кругу семьи. Очерки истории частной жизни в Европе до начала Нового Времени. / под ред. Ю. Л. Бессмертного. – М.: РГГУ, РАН, 1996. – С. 5–8.

61. Бессмертный Ю. Л. «Что за «Казус»? / Ю. Л. Бессмертный / Казус. 1996/ под ред. Ю. Л. Бессмертного. – М.: РГГУ, РАН, 1997. – С. 7–24.

62. Бессмертный Ю. Л. Школа «Анналов»: Весна 1989 г. / Ю. Л. Бессмертный / Европейский альманах. – М.: Наука, 1991. – С. 27–52.

63. Берк П. Историческая антропология и «новая культурная история» / П. Берк; [пер. с англ.]. // Новое литературное обозрение. – 2005. – №5. – С. 64–91.

64. Библер В. С. Михаил Михайлович Бахтин, или поэтика культуры / В. С. Библер. – М.: Прогресс, 1991. – 169 с.

65. Блок М. Апология истории / М. Блок. Апология истории / М. Блок Апология истории. Феодальное общество; [пер. с фр.]. – М.: Наука, 1973. – 307 с.

66. Блок М. Короли-чудотворцы / М. Блок; [пер. с фр.]. – М.: Языки славянских культур, 1998. – 709 с.
67. Блок М. Феодальное общество / М. Блок Апология истории, феодальное общество; [пер. с фр.]. – М.: Наука, 1973.
68. Блок М. Феодальне суспільство; [пер. с фр.]. – К.: Видавничий дім «Всесвіт», 2002. – 526 с.
69. Бродель Ф. Динамика капитализма / Ф. Бродель; [пер. с фр.]. – Смоленск: Русич, 1994. – 126 с.
70. Бродель Ф. История и общественные науки. Историческая длительность / Ф. Бродель; [пер. с фр.]. / Философия и методология истории. – М.: Прогресс, 1977. – С. 115–143.
71. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм / Ф. Бродель. – у трьох томах. – Т. 1. Структури повсякденності: можливе і неможливе; [пер. с фр.]. – К.: Основа, 1995. – 541 с.
72. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм / Ф. Бродель. – у трьох томах. – Т. 2. Ігри обміну; [пер. с фр.]. – К.: Основа, 1998. – 585 с.
73. Бродель Ф. Свидетельство историка / Ф. Бродель; [пер. с фр.] / Французский ежегодник. 1982. – М.: Наука, 1984. – С. 174–189.
74. Бродель Ф. Средиземное море и Средиземноморский мир в эпоху Филиппа II / Ф. Бродель. – В трех томах. – Том 1; [пер. с фр.]. – Языки славянской культуры, 2002. – 495 с.
75. Бродель Ф. Что такое Франция? / Ф. Бродель. – В трех томах. – Кн. 1; [пер. с фр.]. – М.: Изд-во Сабашниковых, 1994. – 406 с.
76. Бродель Ф. Что такое Франция? / Ф. Бродель. – В трех томах. – Кн. 2. Часть 2. – [пер. с фр.]. – М.: Изд-во Сабашниковых, 1994. – 511 с.
77. Бронковский Д. Гуманизм и рост знания / Д. Бронковский / Поппер К. Эволюционная эпистемология и логика социальных наук; [пер. с англ.]. – М.: Эдиториал-УРСС, 2000. – С. 52–56.
78. Буркхардт Я. Культура Италии в эпоху Возрождения / Я. Буркхардт; [пер. с нидерланд.]. – Смоленск: Русич, 2002. – 442 с.
79. Бутинов Н. А. К. Леви-Стросс – этнограф и философ / Н. А. Бутинов / Леви-Стросс К. Структурная антропология; [пер. с фр.]. – М.: Наука, 1985. – С. 422–426.
80. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму / М. Вебер; [пер. з нім.]. – К.: Основа, 1994. – 271 с.

81. Вернандский В. И. Мысли о современном состоянии истории знания / В. И. Вернандский Труды по Всеобщей истории науки. – М.: Наука, 1988. – 334 с.
82. Вернандский В. И. О научном мировоззрении / В. И. Вернандский Научная мысль как планетное явление. – М.: Наука, 1981. – С. 191–235.
83. Вернандский В. И. Размышления натуралиста. Пространство и время в неживой природе / В. И. Вернандский. – М.: Наука, 1975.
84. Ветров А. А. Семиотика и ее основные проблемы / А. А. Ветров. – М.: Наука, 1968. – 307 с.
85. Вісьліч Т. Школа «Анналів» та постмодернізм / Т. Вісьліч; [пер. с польськ.]. // Ейдос. – 2005. – Вип.1. – С. 164–181.
86. Витанович І. Уваги до методології й історіософії Михайла Грушевського / І. Витанович // Український історик. – 1966. – №1.
87. Вовель М. К истории общественного сознания Великой французской революции / М. Вовель; [пер. с фр.] / Французский ежегодник. 1984. – М.: Наука, 1986. – С. 106–124.
88. Волков В. К. Российская историческая наука на пороге XXI века: смена исследовательской парадигмы / В. К. Волков // Славяноведение. – 1996. – №1. – С. 45–58.
89. Воскобойников О. С. О языке средневековой астрологии (о применении риторических понятий в истории культуры) / О. С. Воскобойников / Одиссей, 2007. – М.: Наука, 2007. – С. 82–110.
90. Гайденко П. П. Видение мира в науке и искусстве Ренессанса / П. П. Гайденко / Наука и культура. – М.: Наука, 1984. – С. 252–268.
91. Гайденко П. П. Западноевропейская наука в Средние Века / П. П. Гайденко, Г. А. Смирнов. – М.: Наука, 1989. – 351 с.
92. Гайденко П. П. К истории проблемы непрерывности: трансформация традиций / П. П. Гайденко / Традиции и революции в истории науки / под. ред. П. П. Гайденко – М.: Наука, 1991. – С. 166–186.
93. Гайденко П. П. Человек и история в экзистенциальной философии Карла Ясперса / П. П. Гайденко / Ясперс К. Смысл и назначение истории; [пер. с нем.]. М.: Республика, 1994. – С. 8–26.
94. Гайденко П. П. Эволюция понятия науки (XVII–XVIII вв.) / П. П. Гайденко. – М.: Наука, 1987. – 447 с.
95. Галинская И. Л. Постструктурализм в современных философски-эстетических концепциях / И. Л. Галинская. Зарубежное

литературоведение 1970-х годов: направления, тенденции, проблемы. – М.: Наука, 1989.

96. Гердер И. Г. Идеи о философии истории человечества / И. Г. Гердер; [пер. с нем.]. – М.: Наука, 1977. – 707 с.

97. Гинзбург К. Образ шабаша ведем и его истоки / К. Гинзбург; [пер. с итал.] // Одиссей, 1990. / под ред. А. Я. Гуревича. – М.: Наука, 1990. – С. 132–146.

98. Гинзбург К. Сыр и черви / К. Гинзбург; [пер. с итал.]. – М.: Наука, 2000. – 174 с.

99. Гинзбург К. Шпроты, рабы и Библия: опыт микроистории / К. Гинзбург; [пер. с итал.] // Новое литературное обозрение. – 2004. – №1. – С. 18–24.

100. Гнатенко П. И. Национальная психология и бытие общества / П. И. Гнатенко, М. П. Бузский. – Д.: Полиграфист, 2002. – 209 с.

101. Гоготишвили Л. А. Варианты и инварианты Михаила Бахтина / Л. А. Гоготишвили // Вопросы философии. – 1992. – №1. – С. 115–134.

102. Гоготишвили Л. А. Комментарии к работе М. М. Бахтина «К философии гуманитарных наук» / Л. А. Гоготишвили / Бахтин М. М. – Собр. соч. в семи томах. – Т. 5. – М.: Русские словари, 1996. – С. 386–401.

103. Гофман Л. Б. О социологии Эмиля Дюркгейма / Л. Б. Гофман / Дюркгейм Э. О разделении общественного труда. Метод социологии; [пер. с фр.]. – М.: Наука, 1991. – 575 с.

104. Гофф Ле Ж. В поддержку долгого Средневековья / Ж. Ле Гофф; [пер. с фр.]. Средневековый мир воображаемого. – М.: Наука, 2001. – С. 31–38.

105. Гофф Ле Ж. Историк и человек повседневный / Ж. Ле Гофф Другое Средневековье. Время, труд и культура Запада; [пер. с фр.]. – Екатеринбург.: Изд-во Урал. ун-та, 2000. – С. 200–210.

106. Гофф Ле Ж. Как осознавал себя средневековый университет? / Ж. Ле Гофф. Другое Средневековье. Время, труд и культура Запада; [пер. с фр.]. – Екатеринбург.: Изд-во Урал. ун-та, 2000. – С. 109–110.

107. Гофф Ле Ж. Людовик IX Святой / Ж. Ле Гофф; [пер. с фр.]. – М.: Ладомир, 2001. – 800 с.

108. Гофф Ле Ж. Предисловие / Ж. Ле Гофф / Блок М. Короли-чудотворцы; [пер. с фр.]. – М.: Языки русской культуры, 1998. – С. 11–61.

109. Гофф Ле Ж. Рождение чистилища / Ж. Ле Гофф; [пер. с фр.]. – Екатеринбург.: У-Фактория, 2011. – 544 с.

110. Гофф Ле Ж. С небес на землю / Ж. Ле Гофф; [пер. с фр.]. // Одиссей, 1991. – М.: Наука, 1991. – С. 25–47.
111. Гофф Ле Ж. Средневековый Запад и Индийский океан: волшебный горизонт грёз / Ж. Ле Гофф Другое Средневековье. Время, труд и культура Запада; [пер. с фр.]. – Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2000. – С. 169–179.
112. Гофф Ле Ж. Существовала ли французская историческая школа «Annales» / Ж. Ле Гофф; [пер. с фр.]. / Французский ежегодник. 1968. – М.: Наука, 1970.
113. Гофф Ле Ж. Цивилизация средневекового Запада / Ж. Ле Гофф; [пер. с фр.]. – М.: Прогресс-Академия, 1992. – 375 с.
114. Гренди Э. Еще раз о микроистории / Э. Гренди; [пер. с итал.] / Казус, 1997 / под ред. Ю. Л. Бессмертного. – М.: РГГУ, РАН, 1997. – С. 291–302.
115. Грушевська К. М. З західноєвропейського етнологічного руху / К. М. Грушевська / Українські народні думи. Перший том корпусу. – К., 1927.
116. Грушевська К. М. Програма збирання матеріалів до українського народного сонника / К. М. Грушевська // Україна. – 1925. – №1–2.
117. Грушевський М. С. Бережіння і дослідження побутового і фольклорного матеріалу як відповідальне державне завдання / М. С. Грушевський // Україна. – 1925. – №1–2.
118. Грушевський М. С. Історія української літератури / М. С. Грушевський – у шести томах, дев'яти книгах. – Том 1. – К.: Наукова думка, 1993.
119. Грушевський М. С. На порозі Нової України / М. С. Грушевський // Народна творчість та етнографія. – 2001. – №4.
120. Грушевський М. С. Передмова / М. С. Грушевський / Етнографічний збірник. – Том 1. – Львів, 1885.
121. Грушевський М. С. Рецензія на книгу Дж. Фрезера «Фольклор у Старому Заповіті» / М. С. Грушевський // Україна. – 1925. – №5.
122. Грушевський М. С. Український соціологічний Інститут та дослідницька кафедра історії культури загальної та української / М. С. Грушевський // Філософська і соціологічна думка. – 1992. – №7.
123. Грякалов А. А. От структурализма к деконструкции / А. А. Грякалов // Русская литература. – 1995. – №1. – С. 10–22.

124. Гулыга А. А. История как наука / А. А. Гулыга / Философские проблемы исторической науки. – М.: Наука, 1969. – С. 7–50.
125. Гуманитарная наука как предмет философско-методологического анализа (материалы «Круглого стола») // Вопросы философии. – 2007. – №6. – С. 57–82.
126. Гумилев Л. Н. Этногенез и биосфера Земли / Л. Н. Гумилев. – СПб.: Кристалл, 2001. – 639 с.
127. Гуревич А. Я. «Добротное ремесло» (Первая биография М. Блока) / А. Я. Гуревич / Одиссей, 1991. – М.: Наука, 1991. – С. 75–83.
128. Гуревич А. Я. Загадка школы «Анналов»: «Революция во французской исторической науке», или Об интеллектуальной ситуации современного историка / А. Я. Гуревич. История – нескончаемый спор. – М.: РГГУ, 2005. – С. 509–522.
129. Гуревич А. Я. Избиение кошек в Париже, или некоторые проблемы символической антропологии / А. Я. Гуревич. История – нескончаемый спор. – М.: РГГУ, 2005. – С. 405–508.
130. Гуревич А. Я. Историческая наука и историческая антропология / А. Я. Гуревич // Вопросы философии. – 1988. – №1. – С. 56–70.
131. Гуревич А. Я. Исторический синтез и школа «Анналов» / А. Я. Гуревич. – М.: Индрик, 1993. – 328 с.
132. Гуревич А. Я. К читателю / А. Я. Гуревич / Одиссей, 1989. / под ред. А. Я. Гуревича. – М.: Наука, 1989. – С. 5–10.
133. Гуревич А. Я. Категории средневековой культуры / А. Я. Гуревич. Избранные труды в четырех томах. – Том 2. – М.– СПб.: Университетская книга, 1999. – С. 17–262.
134. Гуревич А. Я. М. Блок и «Апология истории» / А. Я. Гуревич / Блок М. Апология истории. Феодальное общество; [пер. с фр.]. – М.: Наука, 1973.
135. Гуревич А. Я. Новая историческая наука во Франции: достижения и трудности / А. Я. Гуревич / История и историки, 1981. – М.: Наука, 1985. – С. 99–127.
136. Гуревич А. Я. О соотношении народной и ученой традиции в средневековой культуре / А. Я. Гуревич / Французский ежегодник, 1982. – М.: Наука, 1984. – С. 209–227.
137. Гуревич А. Я. Послесловие / А. Я. Гуревич / Гофф Ле Ж. Цивилизация средневекового Запада. – М.: Прогресс-Академия, 1992. – С. 352–372.

138. Гуревич А. Я. Смех в народной культуре / А. Я. Гуревич // Вопросы литературы. – 1966. – №6. – С. 207–213.
139. Гуревич А. Я. Средневековый мир: Культура безмолствующего большинства / А. Я. Гуревич. – М.: Наука, 1991.
140. Гуревич А. Я. «Феодалное средневековье»: что это такое? Размышления медиевиста на грани веков / А. Я. Гуревич История – нескончаемый спор. – М.: РГГУ, 2005. – С. 718–757.
141. Гуревич А. Я. Человеческая личность в Средневековой Европе: реальная или ложная проблема / А. Я. Гуревич История – нескончаемый спор. – М.: РГГУ, 2005. – С. 821–842.
142. Дашдамиров Л. Ф. К методологии исследования национально-психологических проблем / Л. Ф. Дашдамиров // Советская этнография. – 1983. – №2. – С. 62–74.
143. Делокаров К. Х. Научное познание как цивилизационная ценность: сущность и основные дискуссии / К. Х. Делокаров / Философия познания. – М.: Россмэн, 2010. – С. 151–164.
144. Делокаров К. Х. Системная парадигма современной науки и синергетика / К. Х. Делокаров // Общественные науки и современность. – 2000. – №6. – С. 110–118.
145. Делюмо Ж. Цивилизация возрождения / Ж. Делюмо. – Екатеринбург.: У-Фактория, 2006. – 716 с.
146. Дильтей В. Введение в науки о духе / В. Дильтей Собр. соч. в шести томах / под ред. А. В. Михайлова, Н. С. Плотникова. – Том 1; [пер. с нем.]. – М.: Три квадрата, 2001. – С. 271–709.
147. Дильтей В. Воззрение на мир и исследование человека времен Возрождения и Реформации / В. Дильтей; [пер. с нем.]. – М.: Университетская книга, 2000. – 464 с.
148. Дильтей В. Добавления из рукописи «Основные мотивы метафизического сознания» / В. Дильтей. Воззрение на мир человека времен Возрождения и Реформации; [пер. с нем.]. – М.: Университетская книга, 2000. – С. 421–460.
149. Дильтей В. Построение исторического мира в науках о духе / В. Дильтей Собр. соч. в шести томах / под ред. А. В. Михайлова, Н. С. Плотникова. – Том 3; [пер. с нем.]. – М.: Три квадрата, 2004. – 418 с.
150. Дингес М. Историческая антропология и социальная история: через теорию «стиля жизни» к «культурной истории

337. Таран Л. В. Историческая мысль Франции и России. 70-е годы XIX – 40-е годы XX вв. / Л. В. Таран. – К.: Наукова думка, 1994. – 198 с.
338. Таран Л. В. Теория исторического синтеза Анри Берра / Л. В. Таран / Французский ежегодник. 1968. – М.: Наука, 1970. – 388 с.
339. Тельвак В. Методологічні основи історичних поглядів М. С. Грушевського (кінець XIX – початок XX століття) / В. Тельвак // Київська старовина. – 2002. – №2. – С. 3–28.
340. Теория познания / под ред. В. А. Лекторского, Т. И. Ойзермана. – в четырех томах. – Том 2. Социально-культурная природа познания. – М.: Наука, 1991. – 475 с.
341. Тишков В. А. О феномене этничности / В. А. Тишков // Этнографическое обозрение. – 1997. – №3. – С. 3–21.
342. Тойнби А. Дж. Постижение истории / А. Дж. Тойнби. – избр. соч. в двух томах. – Том 1; [пер. с англ.]. – М.: Айрис-Пресс, 2004. – 638 с.
343. Токарев С. А. История зарубежной этнографии / С. А. Токарев. – М.: Наука, 1978. – 369 с.
344. Толочко О. Образ «чужинця» в картині світу до монгольської Русі / О. Толочко / Mediaevalia Ucrainica: ментальність та історія ідей. – Том 1. – К.: Вид-во АН України, 1992. – С. 26–46.
345. Тоффлер О. Наука и изменение / О. Тоффлер; [пер. с англ.] / Пригожин Н. Стенгерс И. Порядок из хаоса. Новый диалог человека с природой. – М.: Прогресс, 1986. – С. 11–33.
346. Тулмин Ст. Концептуальные революции в науке / Ст. Тулмин / Структура и развитие науки; [пер. с англ.]. – М.: Прогресс, 1978. – С. 170–189.
347. Тулмин Ст. Человеческое понимание / Ст. Тулмин; [пер. с англ.]. – М.: Прогресс, 1984.
348. Февр Л. Главные аспекты одной цивилизации / Л. Февр. Бои за историю; [пер. с фр.]. – М.: Наука, 1991. – С. 282–346.
349. Февр Л. История и психология / Л. Февр. Бои за историю; [пер. с фр.]. – М.: Наука, 1991. – С. 39–53.
350. Февр Л. История современной России / Л. Февр. Бои за историю; [пер. с фр.]. – М.: Наука, 1991. – С. 54–61.
351. Февр Л. Как жить историей / Л. Февр. Бои за историю; [пер. с фр.]. – М.: Наука, 1991. – С. 24–38.
352. Февр Л. Марк Блок и Стратсбург (воспоминания о великом историке) / Л. Февр. Бои за историю; [пер. с фр.]. – М.: Наука, 1991. – С. 130–145.

353. Февр Л. От Шпенглера к Тойнби / Л. Февр. Бои за историю; [пер. с фр.]. – М.: Наука, 1991. – С. 72–96.
354. Февр Л. Размышления об истории техники / Л. Февр. Бои за историю; [пер. с фр.]. – М.: Наука, 1991. – С. 372–377.
355. Февр Л. Средиземноморье и средиземноморский мир в эпоху Филиппа II / Л. Февр. Бои за историю; [пер. с фр.]. – М.: Наука, 1991. – С. 176–186.
356. Февр Л. Чувствительность и история / Л. Февр. Бои за историю; [пер. с фр.]. – М.: Наука, 1991. – С. 109–125.
357. Фейерабенд П. Наука в свободном обществе / П. Фейерабенд. Избранные труды по методологии науки; [пер. с англ.]. – М.: Прогресс, 1986. – С. 467–523.
358. Фейерабенд П. Против методологического принуждения / П. Фейерабенд. Избранные труды по методологии науки; [пер. с англ.]. – М.: Прогресс, 1986. – С. 125–460.
359. Фейерабенд П. Утешение для специалиста / П. Фейерабенд. Избранные труды по методологии науки; [пер. с англ.]. – М.: Прогресс, 1986. – С. 109–124.
360. Философия и интеграция современных социально-гуманитарных знаний. Круглый стол // Вопросы философии. – 2004. – №7. – С. 3–39.
361. Философия не кончается... Из истории отечественной философии: XX век / под ред. В. А. Лекторского. – в двух книгах. – Книга 2. 1960-е – 1980-е годы. – М.: РОССПЭН, 1999. – 768 с.
362. Фрезер Дж. Золотая ветвь / Дж. Фрезер; [пер. с англ.]. – М.: Политиздат, 1983. – 703 с.
363. Фридман П. Иное Средневековье в новейшей истории американской медиэвистики / П. Фридман, Г. Сигел; [пер. с англ.] / Казус, 2000 / под ред. Ю. А. Бессмертного. – М.: РГГУ, РАН, 2000. – С. 125–164.
364. Фуко М. История безумия в классическую эпоху / М. Фуко; [пер. с фр.]. – СПб., Университетская книга. – СПб., 1997. – 574 с.
365. Фуко М. Рождение клиники / М. Фуко; [пер. с фр.]. – М.: Смысл, 1998. – 309 с.
366. Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук / М. Фуко; [пер. с фр.]. – М.: Наука, 1977.

367. Фюре Ф. О некоторых проблемах, поставленных развитием количественной истории / Ф. Фюре; [пер. с фр.] / *Философия и методология истории*. – М.: Прогресс, 1977. – С. 245–262.

368. Хакимов Г. П. «Время большой исторической длительности» Фернана Броделя как методологический принцип социально-гуманитарного познания / Г. П. Хакимов // *Вопросы философии*. – 2009. – №8. – С. 135–146.

369. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон; [пер. с англ.]. – М.: АСТ, 2006. – 571 с.

370. Хачатурян В. Н. Проблемы цивилизации в «Исследовании истории» А. Тойнби в оценке западной историографии / В. Н. Хачатурян // *Новая и новейшая история*. – 1991. – №1. – С. 152–164.

371. Хачатурян В. М. Человек в пространстве неоархаики / В. М. Хачатурян // *Человек*. – 2011. – №2. – С. 83–96.

372. Хвостова К. В. Постмодернизм, синергетика и современная историческая наука / К. В. Хвостова // *Новая и новейшая история*. – 2006. – №2. – С. 22–31.

373. Хвостова К. В. Современная эпистемологическая парадигма исторической науки / К. В. Хвостова / *Одиссей, 2000*/ под. ред. А. Я. Гуревича. – М.: Наука, 2000. – С. 10–12.

374. Хейзинга Й. Осень Средневековья / Й. Хейзинга; [пер. с нидерланд.]. – М.: Наука, 1988. – 540 с.

375. Хейзинга Й. Homo Ludens / Й. Хейзинга; [пер. с нидерланд.]. – М.: Прогресс-Академия, 1992. – 459 с.

376. Хмель В. В. Образование: сущное и должное / В. В. Хмель // *Антропологічні виміри філософських досліджень*. – Вип. 2. – 2012. – С. 115–124.

377. Холтон Дж. Введение / Дж. Холтон. Тематический анализ науки; [пер. с англ.]. – М.: Прогресс, 1981. – С. 7–18.

378. Холтон Дж. Группа Ферми и возвращение Италией своего места в физике / Дж. Холтон. Тематический анализ науки; [пер. с англ.]. – М.: Прогресс, 1981.

379. Холтон Дж. Темы в научном мышлении / Дж. Холтон. Тематический анализ науки; [пер. с англ.]. – М.: Прогресс, 1981. – С. 19–46.

380. Хоружий С. С. Арьегардный бой. Мысль и миф Алексея Лосева / С. С. Хоружий // *Вопросы философии*. – 1992. – №10. – С. 112–139.

381. Хотинец В. Ю. Этническое самосознание / В. Ю. Хотинец. – М.: Алейтейя, 2000. – 235 с.
382. Хроніка наукової діяльності [наукової школи М. С. Грушевського] // Україна. – 1927. – №4.
383. Цивилизационные модели и их исторические корни. – К.: Наукова думка, 2001. – 680 с.
384. Чернышов Ю. Г. Мореплавание в античных утопиях / Ю. Г. Чернышов / Быт и история античности / под ред. Г. С. Кнабе. – М.: Наука, 1988. – С. 86–113.
385. Черняк В. С. История. Логика. Наука / В. С. Черняк. – М.: Наука, 1986. – 371 с.
386. Чешков М. А. Мир наук и науки о человеке в свете идей И. Пригожина / М. А. Чешков // Мировая экономика и международные отношения. – 2002. – №1. – С. 121–126.
387. Шартье Р. Интеллектуальная история и история ментальностей: двойная переоценка / Р. Шартье; [пер. с фр.]. // Новое литературное обозрение. – 2004. – №2. – С. 17–47.
388. Шартье Р. История и литература / Р. Шартье; [пер. с фр.]. – Одиссей, 2001 / под ред. А. Я. Гуревича. – М.: Наука, 2001. – С. 162–175.
389. Шартье Р. PostScriptum, или двенадцать лет спустя (интервью) / Р. Шартье; [пер. с фр.] // Новое литературное обозрение. – 2004. – №2. – С. 48–54.
390. Шемякин Я. Г. Отличительные особенности «пограничных цивилизаций» / Я. Г. Шемякин // Общественные науки и современность. – 2000. – №3. – С. 96–113.
391. Шемякин Я. Г. Россия – Евразия: специфика формирования в традиционном пограничье. Статья 1 / Я. Г. Шемякин, О. Д. Шемякина // Общественные науки и современность. – 2000. – №4. – С. 108–112.
392. Шкловский В. Тетива, или о сходстве несходного / В. Шкловский Избранное в двух томах. – Том 1. – М.: Наука, 1986. – 640 с.
393. Шлюпбом Ю. Микроистория: большие вопросы в малом масштабе / Ю. Шлюпбом и др. / Прошлое – крупным планом. Современные исследования по микроистории. – СПб.: Алейтейя, 2003. – С. 7–78.
394. Шлюпбом Ю. Социальные узы между имущими и неимущими: микроистория одного сельского общества (XVII–XIX вв.) / Ю. Шлюпбом; [пер. с нем.]. / Прошлое – крупным планом. Современные

исследования по микроистории / под ред. Ю. Шлюпбома и др. – СПб.: Алейтейя, 2003. – С. 143–180.

395. Шмитт Ж.-К. Сны Гиберта Ножанского / Ж.-К. Шмитт; [пер. с фр.] / Одиссей, 2010–2011 / под ред. А. О. Чубарьяна. – М.: Наука, 2012. – С. 351–378.

396. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории / О. Шпенглер: в двух томах; [пер. с нем.]. – Том 1. – Минск.: Харвест, 1999. – 688 с.

397. Шпет Г. Г. Введение в этническую психологию / Г. Г. Шпет. Философско-психологические труды. – М.: Наука, 2005. – С. 3–70.

398. Шубарт В. Европа и душа Востока / В. Шубарт; [пер. с нем.] // Общественные науки и современность. – 1993. – №1. – С. 108–120.

399. Экштут С. А. Повседневная жизнь русской интеллигенции от Эпохи великих реформ до Серебряного Века / С. А. Экштут. – М.: Молодая гвардия, 2012. – 428 с.

400. Элиас Н. Придворное общество. Исследование по социологии короля и придворной аристократии / Н. Элиас; [пер. с нем.]. – Языки славянской культуры, 2002. – 576 с.

401. Эмар М. Один Бродель – или несколько? / М. Эмар; [пер. с фр.]. / Историческая наука на рубеже веков. – М.: Наука, 2001. – С. 193–208.

402. Юрганов А. Л. Категории русской средневековой культуры / А. Л. Юрганов. – М.: Наука, 1998. – 467 с.

403. Юшкевич А. П. Предисловие редактора / А. П. Юшкевич / Койре А. Очерки истории философской мысли; [пер. с фр.]. – М.: УРСС, 2003. – С. 5–11.

404. Яковенко Н. Я. Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI–XVII ст. / Н. Я. Яковенко. – К.: Критика, 2002. – 416 с.

405. Яковенко Н. Я. «Чоловік добрий» і «чоловік злий»: з історії ментальних установок в Україні-Русі кінця XVI – середини XVII ст. / Н. Я. Яковенко / *Mediaevalia Ucrainica*: ментальність та історія ідей. – Том 1. – К.: АН України, 1992. – С. 47–91.

406. Ясперс К. Истоки истории и ее смысл / К. Ясперс. Смысл и назначение истории; [пер. с нем.]. – М.: Республика, 1994. – 527 с.

407. Ястребицкая А. Л. Западная Европа XI–XII веков. Эпоха. Быт. Костюм / А. Л. Ястребицкая. – М.: Наука, 1978. – 175 с.

408. Ястребицкая А. Л. Повседневность и материальная культура в отечественной медиевистике / А. Л. Ястребицкая / Одиссей, 1991 / под. ред. А. Я. Гуревича. – М.: Наука, 1991. – С. 84–102.
409. Ястребицкая А. Л. «Приспособление к себе» или «Эффект Бобчинского» / А. Л. Ястребицкая / Казус, 2000 / под ред. Ю. Л. Бессмертного. – М.: РГГУ, РАН, 2000. – С. 108–117.
410. Ящук Т. І. Філософія історії / Т. І. Ящук. – К.: Либідь, 2004. – 536 с.
411. Bates D. Rediscovering Collingwood's spiritual history (in and out of context) / D. Bates // History and theory. – 1996. – № 35. – P. 29–55.
412. Brown D. E. Human nature and history / D. E. Brown // History and theory. – 1999. – №38. – P. 138–157.
413. Burns R. M. Collingwood, Bradly and historical knowledge / R. M. Burns // History and theory. – 2006. – №45. – P. 178–203.
414. Carruthers M. I. A Gurevich historical anthropology of the Middle Ages / M. J. Carruthers // American historical review. – 1993. – P. 1220–1221.
415. Domanska E. I. I. Graham theory of history in Ortega y Gasset «The dawn of historical reason» / E. Domanska // American historical review. – 2006. – №2. – P. 384–385.
416. Farmer Sh. Jaques Le Goff The mediaval imagination / Sh. Farmer // American historical review. – 1990. – №2. – P. 473–474.
417. Fehleison I. R. Appealing to the senses. The forty hours celebration in the dunchy of Chabitas, 1597–1598 / I. R. Fehleison // The sixteen century journal. – 2005. – №2. – P. 375–396.
418. Fritze R. Early modern history and social sciences: testing the limits of Braudel Mediterainian / R. Fritze // The sixteen century journal. – 2003. – №4. – P. 1235–1236.
419. Fritze R. H. S. Darby The relations of history and geography: studies in England, France and the United States / R. Fritze // The sixteen century journal. – 2003. – №4. – P. 1243–1244.
420. Giroux A. Bakhtin's carnival applied to contemporary culture [Virtual Resource]. – Available: <http://www.alexandragiroux.net//helloworld> (2011).
421. Hamerow T. S. M. Stanford The nature of historical knowlag / T. S. Hamerow // American historical review. – 1990. – №1. – P. 124–125.
422. Haigh Ch. The character of an Antipuritan literature / Ch. Haigh / The sixteen century journal. – 2004. – №3. – P. 671–688.

423. Iggers G. Jh. Frankenkorf Prophet of decline: Spengler on world history and politics / G. Iggers // American historical review. – 2002. – april. – P. 500–501.

424. Iggers G. Historicism: the history and meaning of the term / G. Iggers // Journal of history and ideas. – 1995. – Vol. 56. – №1. – P. 129–151.

425. Jacob M. C. Jacques Le Goff anthology of historical esseys / M. C. Jacob // American historical review. – 1995. – №1. – P. 81–82.

426. Kinser S. Annaliste paradism? The geostructural structure of Fernand Braudel / S. Kinsler // American historical review. – 1981. – №1. – P. 63–105.

427. Lindenfeld D. Causality, chaos theory and the end of Weimar Republic: a commentary on Henry Turners «Thirty days to power» / D. Lindenfeld // History and theory. – 1999. – №38. – P. 281–289.

428. Mara S. Ph.Arries and G.Duby historie de la vie priree. – Vol. 3. / S. Mara // American historical review. – 1989. – №4. – P. 1052–1054.

429. Morris C. Jacques Le Goff and the Medieval imagination / C. Morris // History. – 1990. – Vol. 75. – №10. – P. 417–421.

430. O'Sullivan L. Leon Goldstein and the epistemology of historical knowlage / L. O'Sullivan // History and theory. – 2006 – №45. – P. 204–228.

431. Olabari I. «New new history»: a longue duree structure / I. Olabari // History and theory. – 1995 – №34. – P. 1–29.

432. Pena A. On the role of mathematical biology in contemporary historiography / A. Pena // History and theory. – 1998. – №38. – P. 101–120.

433. Pettonen M. Clues, margines and Monade: the micro-macro link in historical research / M. Pettonen // History and theory. – 2001. – №40. – P. 347–359.

434. Robinson A. In theory Bakhtin: dialogism, polyphony and heteroglossia. Part 2. [Virtual resourses] Available at: [http://ceansefiremagazine.com/uk/in theyry – Bakhtin – 2 \(2011\).](http://ceansefiremagazine.com/uk/in%20they%20ry%20-%20Bakhtin%20-%202%20(2011).)

435. Rosov N. S. An apologia for theoretical history / N. S. Rosov // History and theory. – 1997. – №36. – P. 336–352.

436. Shermer M. «Exorcising laplas demon»: chaos and antichaos of history and metahistory / M. Shermer // History and theory. – 1995. – №34. – P. 59–83.

437. Tucker A. The future of the philosophy of historiography / A. Tucker // History and theory. – 2001. – №40. – P. 37–56.

438. Weinstein F. Where psychohistory stands now / F. Weinstein // History and theory. – 1995. – №34. – P. 299–319.

439. Williams E. A. J. Hect The end of soul: scientific modernity, atheism and anthropology / E. A. Williams // American historical review. – 2004. – October. – P. 1322–1323.

440. Woodall R. M. M. McGoran The vision of rome in late Renaissance France / R. Woodal // The sixteen centure journal. – 2002. – №3. – P. 934–935.

Наукове видання

Спартак Шалвович Айтов

СУЧАСНА ФІЛОСОФІЯ ІСТОРІЇ: ІСТОРИЧНО-АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ГОРИЗОНТ

Монографія

Коректура *Олег Андрішко*
Дизайн та верстка *Олександра Нечай*

ISBN 978-966-981-096-0

Підписано до друку 29.12.2018.
Формат 60x84 1/16. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 21,39. Наклад 300 прим. Зам. № 330.

Видавництво та друкарня ПП «ЛІРА ЛТД».
49107, м. Дніпро, вул. Наукова, 5.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 6042 від 26.02.2018.

АЙТОВ

СПАРТАК ШАЛВОВИЧ

1965 р. н., кандидат історичних наук,
доцент, доцент кафедри філософії та соціології
Дніпропетровського національного університету
залізничного транспорту імені академіка
В. Лазаряна. Автор 185 наукових публікацій.

Сфера наукових інтересів: філософія історії,
соціальна філософія, історична антропологія,
«глобальна історія», теорія і методологія
історії, глобалістика.